

سید مهدی طالبی

روزنامه نگار

چند سال پیش و پس از آنکه پاکستان تمامی مسیرهای شرق به غرب را روی هندوستان بست، نگاه‌ها در دهلی نو به بندر چابهار در ایران متمرکز شد. چابهار و بندر آن به هند اجازه می‌دهند با دور زدن پاکستان، به افغانستان و آسیای مرکزی دسترسی داشته باشد. این کشور بر همین اساس در حال صرف هزینه ۵۰۰ میلیون دلاری برای توسعه این بندر است. البته تنها هند نیست که از پروژه چابهار حمایت می‌کند، مقامات نظامی آمریکا در منطقه نیز این پروژه را تایید کرده‌اند. بر همین اساس هم واشنگتن پروژه چابهار را از تحریم‌ها معاف کرد. این پروژه تنها بخش غیرنفتی ایران محسوب می‌شود که تاکنون از آمریکا معافیت گرفته است. درباره اهمیت این بندر و تلاش کشورهای چون هند، چین و روسیه برای حضور در چابهار با پیرمحمد ملازهی، کارشناس مسائل شبه‌قاره به گفت‌وگو نشسته‌ایم. متن این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

۱۱۱

هندوستان چند سالی است که بر توسعه بندر چابهار تمرکز کرده است. چابهار چه ویژگی‌هایی دارد که برای هند اهمیت پیدا کرده است؟

پس از فروپاشی شوروی و استقلال پنج جمهوری آسیای مرکزی (قزاقستان، قرقیزستان، ازبکستان، ترکمنستان و تاجیکستان) این ذهنیت برای هندوستان وجود داشت که حضور خودش را در آن منطقه گسترش دهند. خاندان حاکم هندوستان (گورکانیان) از اقوام آسیای مرکزی بودند که حدود ۵۰۰ سال قبل به افغانستان و سپس هند رفتند و حکومت معروف به مغولان هند را پایه‌گذاری کردند. هندی‌ها می‌خواستند از آن سابقه تاریخی استفاده کنند و حضور خودشان را گسترش دهند، منتها یک مشکل در این بین وجود داشت. هندوستان ناچار بود این ارتباطات را به‌خصوص در حوزه تجارت از طریق پاکستان انجام دهد. می‌دانید که پاکستان و هندوستان در افغانستان و آسیای مرکزی به‌شدت وارد رقابت شدند. در این رقابت هندی‌ها نمی‌توانستند کالاهای خود را به شکل معمول از طریق پاکستان و افغانستان به آسیای مرکزی برسانند. از همان زمان هندی‌ها به دنبال این بودند که به نوعی پاکستان را دور بزنند. زمانی که موضوع احداث بندر آزاد چابهار مطرح شد، هندی‌ها به‌شدت ابراز تمایل کردند و وارد مذاکرات جدی با تهران شدند تا در این بندر سرمایه‌گذاری کنند و این بندر پایانه صادرات و واردات بین افغانستان، آسیای مرکزی و هند شود. توافقاتی هم بین هند، ایران و افغانستان صورت گرفت و روسای جمهور ایران، افغانستان و نخست‌وزیر هند چند سال پیش قراردادی را امضا کردند و پس از آن هندوستان شروع به سرمایه‌گذاری در چابهار کرد. بندر چابهار با دور زدن پاکستان، دسترسی هند را به بازار افغانستان و آسیای مرکزی تسهیل می‌کند. هند در چابهار اهداف دیگری هم دارد؛ هدف دوم این کشور رقابت با چین است. چین در طرح «یک جاده یک کمربند»، بندر گوادر در ایالت بلوچستان پاکستان را به صورت یک بندر تجاری مهم در می‌آورد. چین در مجموع حدود ۵۶ میلیارد دلار در این پروژه با این ابعاد سرمایه‌گذاری می‌کند. به شکل طبیعی نزدیکی چین با پاکستان برای هندوستان مهم است. در رقابت

هند و چین و رقابت‌های هند و پاکستان، بندر چابهار می‌تواند در این معادله هند را در موضع مساعد قرار دهد.

در دور دوم تحریم‌های ایران، آمریکا سرمایه‌گذاری در چابهار را از تحریم‌ها معاف کرد. دلیل این اقدام مقاصد خود این کشور برای محدود کردن چین بوده یا فشارهای هند در این مسیر تاثیر گذار بوده است؟

آمریکا با چین در پاکستان، رقابت خیلی جدی دارد. با توجه به طرح‌هایی که چین در پاکستان پیاده می‌کند و نگرانی دولت پاکستان از استراتژی ترامپ در جنوب آسیا و تنزل پاکستان از جایگاهی که در جنگ سرد داشته، این کشور به‌ناچار و برای جبران این وضعیت، متوجه چین شده است. این مساله رقابت‌های آمریکا و چین را در پاکستان تشدید کرده است. اما علت اینکه چابهار از تحریم‌ها معاف شد، خواست هند و آمریکایی‌ها بود. دو طرف به چابهار نگاه مثبتی دارند. پیش از انقلاب اسلامی، آمریکایی‌ها داشتند در چابهار یک پایگاه می‌زدند. فرودگاهی که در کنار هوایم‌های غیرنظامی از آن استفاده می‌کنند، همان پایگاهی است که آمریکایی‌ها ساختند. آمریکا در موضع رقابت با چین، ترجیح می‌دهد هندوستان در چابهار مستقر شود، زیرا هندوستان متحد آمریکاست و با این معافیت یک اتحاد استراتژیکی بین این دو کشور به وجود می‌آید. از همین طریق هم آمریکایی‌ها منافع خاص خودشان را در منطقه دنبال می‌کنند.

با توجه به اینکه این طرح، وضعیت هند را نسبت به چین و پاکستان تغییر می‌دهد، واکنش این دو کشور به این طرح چگونه است. پاکستان در

چینی‌ها یک نگاه بلندمدت به قضیه دارند و البته خیلی تمایل ندارند در رقابت با آمریکا قرار گیرند. به همین دلیل است که پیشنهادهای وسوسه‌انگیزی به ایرانی‌ها دادند؛ اینکه ایران به موقع متوجه مسائل شود و یک سیاست آگاهانه در پیش بگیرند، بستگی به مجموعه شرایطی دارد که در ایران می‌گذرد. اگر ایران به این نتیجه برسد که چین را وارد این بندر کند و چین هم در بندر چابهار سرمایه‌گذاری کند- کمااینکه بعضی از شرکت‌های چینی حاضرند سرمایه‌گذاری کنند- به نظر فرصت بسیار مناسبی برای ایران به نسبت هند و آمریکا به وجود خواهد آمد.

افغانستان با استفاده از طالبان، تاکنون توانسته سرمایه‌گذاری‌های هند را تهدید کند.

پاسخ‌های اقتصادی چین چگونه خواهد بود؟ آیا پاکستان اقدام به نام‌سازی استان سیستان و بلوچستان خواهد کرد یا در حوزه‌های دیگری پاسخ خواهد داد؟

این موضوع به سیاست‌های ایران بستگی دارد که در این قضیه چه برخوردی خواهد داشت. نظر من این است که ایران در این شرایط از وضعیت بسیار مناسبی برخوردار است. تهران برای آنکه تمام تخم‌مرغ‌هایش را در سبد هند قرار ندهد، باید از چین، ژاپن و کشورهای اروپایی دعوت کند در چابهار سرمایه‌گذاری کنند، زیرا این منطقه از ظرفیت بالایی برخوردار است. چینی‌ها تمایل دارند در چابهار مشارکت کنند. از دید آنان، چابهار و گوادر نباید در رقابت با یکدیگر قرار بگیرند بلکه باید در شراکت با یکدیگر قرار بگیرند. چینی‌ها پیشنهاد کردند یک جاده ۵۰ تا ۶۰ کیلومتری بین گوادر تا چابهار ساخته شود. چینی‌ها کراچی را از طریق یک بزرگراه به گوادر وصل کردند. آنها اعلام کردند حاضرند بخشی از طرح انتقال گاز موسوم به «خط لوله صلح» را که پاکستان نمی‌تواند برای آن سرمایه‌گذاری کند، تقبل کنند. این خط لوله قرار است گاز را از عسویه به پاکستان و هند منتقل کند. یک شرکت چینی اعلام آمادگی کرده از منطقه مرزی پیشین تا گوادر را به هزینه خودش لوله‌کشی کند تا خط لوله صلح فعال شود. البته چین به دنبال این است که یک شعبه از خط لوله صلح به «سین کیانگ» چین و منطقه «کاشغر» کشیده شود.

با ورود و سرمایه‌گذاری چینی‌ها در بندر چابهار، این احتمال وجود ندارد که آمریکا معافیت تحریمی چابهار را لغو کند؟

درست است. معافیت‌هایی که آمریکا در نظر می‌گیرد صرفا در ارتباط با چین نیست و برای کشورهای دیگر هم معافیت‌هایی قائل شده است. به‌عنوان مثال کره جنوبی، ژاپن و برخی کشورهای دیگر مثل ترکیه هم یکسری معافیت‌هایی را از آمریکا گرفته‌اند. البته این معافیت‌ها کوتاه‌مدت است و آمریکا آنجا که منافعی اجبار نکند، معافیت‌ها را به‌راحتی لغو می‌کند. اگر رقابت‌ها در چابهار خیلی شدید شود، این احتمال منتفی نیست اما به نظر نمی‌رسد که آمریکایی‌ها در کوتاه‌مدت به این نتیجه برسند که معافیت چابهار را بردارند، زیرا اگر این معافیت‌ها را از چابهار بردارند، هند در موقعیت ضعیف قرار می‌گیرد و برنده اصلی چین خواهد بود، چون آنها می‌آیند و سرمایه‌گذاری می‌کنند. فکر نمی‌کنم آمریکایی‌ها به این سادگی بیایند و مساله معافیت چابهار را لغو کنند، چراکه خیلی آگاهانه چابهار را از لیست تحریم‌ها خارج کرده‌اند.

چقدر احتمال وجود دارد که آمریکا کشورهای را که با آنها شراکت دارد برای حضور در چابهار ترغیب کند؟ شنیده شده ژاپنی‌ها هم برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های چابهار اعلام آمادگی کرده‌اند.

بله، تردیدی نیست. آمریکا، هند، ژاپن، کره جنوبی و هم کشورهای دیگر متحد خودشان را برای حضور در چابهار تشویق می‌کنند و حتی اگر فرصت پیدا کنند در پاکستان هم سرمایه‌گذاری کنند، این برای آمریکا قابل توجه است.

این بندر برای روس‌ها هم در مسیرهای شمال به جنوب اهمیت دارد؟

روس‌ها از قدیم به دنبال چنین راه‌هایی بودند. شما به تحولات ساحل مکران توجه کنید. اشغال افغانستان و همچنین کودتای نظامی در پاکستان نشأت گرفته از این موضوع بود. ذوالفقار علی بوتو، نخست‌وزیر پاکستان در حال نزدیک شدن به این بود که بندر گوادر را به‌عنوان پایگاه در اختیار روس‌ها قرار دهد. به همین دلیل هم ضیاالحق علیه بوتو کودتا کرد و بوتو را در زندان مرکزی کراچی اعدام کردند. روس‌ها از قدیم به دنبال این بوده‌اند که به آب‌های گرم دست پیدا کنند. آنان در چارچوب وصیتنامه منصوب به پترکبیر برای رسیدن به آب‌های گرم حرکت کردند. اشغال افغانستان هم در همین راستا صورت گرفت. روس‌ها در ساحل مکران اهداف تاریخی دارند و به هر شکلی که امکان داشته باشد، تلاش می‌کنند به آن دسترسی پیدا کنند. روسیه بعد از آنکه پوتین این کشور را از حالت انفعالی قبلی درآورد، به شکل فعال وارد رقابت با آمریکا شده است. در سرگذشت چند سال اخیر سوریه و عراق کاملاً مشهود است که دیگر روس‌ها نمی‌خواهند اتفاقاتی را که در اوایل فروپاشی شوروی به وجود آمد، تجربه کنند. عراق، سوریه، یمن، لیبی، مصر و کل خاورمیانه از دست روس‌ها خارج شد و اکنون پوتین در حال بازسازی مجدد روسیه در منطقه است. یکی از آن مناطق علاوه‌بر خاورمیانه سواحل مکران و جنوب آسیاست که روس‌ها به شکل جدی با آمریکایی‌ها در منطقه رقابت خواهند کرد.

دلیل آنکه روس‌ها تا الان در سواحل مکران فعالیتی نداشته‌اند، چیست؟ درست است در افغانستان و پاکستان با موانعی مواجه بوده‌اند، اما در ایران به‌ویژه در سال‌های اخیر روس‌ها مشکلی نداشته‌اند.

عدم ورودشان به سرمایه‌گذاری در این عرصه چه سبب بوده است؟ برخی می‌گویند روس‌ها می‌خواهند مسیر شمال به جنوب را برای زمانی که با غرب به مشکل برخوردند و راه‌های آبی‌شان بسته شود، رزرو کنند. آن راه ارتباطی که تحت عنوان کریدور شمال-جنوب است، خیلی ارتباطی به این مساله ندارد. کالاهای هندی و شرقی به بندر چابهار یا بندرعباس می‌آیند. بندرعباس امکانات بیشتری دارد. بعد از این، کالاهای بندرعباس از طریق راه‌آهن به کشورهای آسیای مرکزی منتقل می‌شود. یک خط راه‌آهن به ترکمنستان می‌رود. یک مسیر دیگر هم که در حال تکمیل است، کالا را از رشت به سمت آستارا و آذربایجان می‌برد. روس‌ها با هندی‌ها بر سر این مساله به تفاهم رسیده‌اند تا با ایران این کریدور شمال-جنوب را فعال کنند. این کریدور به لحاظ اقتصادی و تجاری، تجارت هند و مناطق شرقی را با روس‌ها تسهیل می‌کند. به نظر من این خط خیلی به وضعیت چابهار و رقابت‌های آمریکا و چین ارتباط پیدا نمی‌کند، هرچند روس‌ها همه این مسائل را زیر نظر دارند.

نظر من این است که ایران در این شرایط از وضعیت

بسیار مناسبی برخوردار است. تهران برای آنکه تمام تخم‌مرغ‌هایش را در سبد هند قرار ندهد، باید از چین، ژاپن و کشورهای اروپایی دعوت کند در چابهار سرمایه‌گذاری کنند، زیرا این منطقه از ظرفیت بالایی برخوردار است

هشدار ترکیه به عربستان درباره خاشقجی

وزیر خارجه ترکیه تاکید کرد که اگر تحقیقات مشترک با عربستان درباره قتل جمال خاشقجی به‌بن بست برسد ما از سازمان ملل می‌خواهیم تحقیقاتی در این باره انجام دهد. چاووش اغلو وزیر خارجه ترکیه بعد از دیدارش با پمپئو همتای آمریکایی اش اعلام کرد: «هنوز سوال‌های زیادی درخصوص قتل خاشقجی بدون جواب باقی مانده است و ما نمی‌خواهیم روابط ما با عربستان از بین برود ولی باید تمامی جزئیات مربوط به این جنایت فاش شود». روزنامه‌های ترکیه دو روز پیش اعلام کردند حضور نظامیان عربستان و امارات در شرق سوریه و کمک‌های مالی‌شان به کردهای مستقر در این مناطق در جهت مقابله با ترکیه و نیز رودررو قرار دادن ترکیه با جهان عرب است که به دلیل پیگیری پرونده خاشقجی صورت گرفته و هدف این دو کشور این است که ترکیه را ادامه پیگیری این پرونده منصرف شود.

مخالفت نخست‌وزیر عراق با تحریم‌های ایران

«عادل عبدالمهدی» نخست‌وزیر عراق گفت: «حضور نیروهای نظامی که مخالف یکی از کشورهای همسایه باشد در خاک عراق را نمی‌پذیریم و جزئی از نظام تحریم‌ها علیه ایران نخواهیم شد. عبدالمهدی روز سه‌شنبه در دیدار با چندن تن از نخبگان و فعالان سیاسی و فرهنگی عراق درخصوص تحریم‌های ضدایرانی آمریکا و نیز روابط خارجی عراق اعلام کرد: «اینکه آمریکایی‌ها بخواهند تحریم‌هایی را به کشوری با افرادی تحمیل کنند این مساله خود آنان است. این یک تصمیم عراقی و حتی بین‌المللی هم نیست که عراق بخواهد بر اساس میثاق سازمان ملل به آن پایبند باشد. این تصمیم آمریکاست. «نخست‌وزیر عراق افزود: «ما به آمریکایی‌ها و دیگران کاملاً توضیح داده‌ایم که حافظ حاکمیت عراق هستیم و کار ما آسیب‌رساندن به هیچ کشوری نیست و سیاست ما تعمیق و توسعه روابط با همه کشورهای همسایه است.»

ایتالیا در معرض تحریم توسط اتحادیه اروپا

اتحادیه اروپا با رد بودجه پیشنهادی دولت ایتالیا، مقدمات اعمال تحریم‌هایی را علیه رم فراهم کرد. به گزارش «تسنیم»، کمیسیون اروپا [با زوی اجرایی اتحادیه اروپا] بودجه پیشنهادشده از سوی دولت ایتالیا رد کرد. کمیسیون اروپا پیشتر از دولت ایتالیا خواسته بود بودجه پیشنهادی سال ۲۰۱۹ خود را مورد بازنگری قرار دهد؛ بودجه‌ای که شامل افزایش قابل توجه هزینه‌ها و مخارج عمومی بود. به نوشته خبرگزاری فرانسه، به این ترتیب، مسیر برای اعمال تحریم‌هایی علیه دولت ایتالیا از سوی اروپا فراهم شده است. دولت ایتالیا در طرح بودجه پیشنهادی خود میزان بدهی‌های بسیار بالاتری از آنچه که با رکسل توافق کرده، برنامه‌ریزی کرده است. ایتالیا با ۱۳۱ درصد تولید ناخالص داخلی دومین کشور بدهکار عضو اتحادیه اروپا بعد از یونان است. کمیسیون اتحادیه اروپا نگران خطرات سرایت این وضعیت ایتالیا به دیگر کشورهای اروپایی است.

ترامپ: ایران یک ملت تروریست است

دونالد ترامپ، رئیس‌جمهوری ایالات متحده آمریکا با صدور بیانیه‌ای ضمن اعلام حمایت قاطع از عربستان سعودی، ایران را به‌شدت محکوم کرد و آن را «در حال حاضر، یک ملت تروریست» خواند. ترامپ در بیانیه‌اش که سه‌شنبه ۲۰ نوامبر منتشر شد، آورده است: «اگر ایرانی‌ها از یمن خارج شوند، عربستان با رضایت این کشور را ترک خواهد کرد. آنها فوراً کمک‌های بشردوستانه را [به یمن] می‌فرستند». رئیس‌جمهوری آمریکا که پیشتر گفته بود توان شنیدن فایل صوتی آخرین لحظات زندگی جمال خاشقجی را ندارد، در بیانیه خود اعلام کرد: «ماندیده عربستان گفته خاشقجی دشمن ملت و عضو اخوان المسلمین بود. اما تصمیم من بر این پایه بنا نشده است. ... آمریکا مصمم است شریک ثابت قدر عربستان سعودی باقی بماند تا اطمینان یابد که منافع کشورمان، اسرائیل و دیگر شرکایمان در منطقه تأمین شود.»